

Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele

İhsan Bal ve Süleyman Özeren, USAK Yayınları, Ankara,
2012, 479 Sayfa.

Mert ÖZTÜRK*

USAK Güvenlik Araştırmaları Merkezi başkanlığını yürüten Prof. Dr. İhsan Bal ve *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm* dergisinin editörü Doç. Dr. Süleyman Özeren tarafından kaleme alınan *Dünyadan Örneklerle Terörle Mücadele* adlı kitap, terörizme küresel bir perspektiften bakış açısı sunmakla birlikte, özel olarak dünyanın dört bir yanından terörle mücadele örneklerine bir kaynak niteliğindedir. Türkiye'nin terörizm alanında PKK'ya karşı yürüttüğü mücadelesi geniş ayrıntılarıyla ele alınarak, PKK'nın izlediği terörün tarihsel açıdan aşamaları ve Türkiye'nin mücadelede izlediği temel politika ve aşamalara yönelik özel politikaları da incelenmiştir. Kitap, ele alınan ülkelerin terörle mücadelede izlediği politikaları ince ayrıntılarına kadar izlemekle kalmayıp, sorunu yaşayan ülkenin, bu sorunu neden yaşadığına dair ipuçlarını tarihsel geçmişine ve ülkenin kendi içindeki dinamiklerine de özenle el atarak aydınlatmayı amaçlıyor.

Kitabın asıl vurgu yaptığı nokta, bahsi geçen ülkelerin terör sorununu nasıl algıladıkları ve bu doğrultuda ne şekilde mücadele edilip, elde edilen kazanımların veya kayıpların neler olduğunu görmektir. Kitapta, her kısımda karşımıza çıkan terörle mücadelenin iki kollu olduğu vurgulanıyor. Bunlardan ilki teröristle mücadeledir ki bu sorunun güvenlik kısmı ile ilgilidir ve polis, asker ve benzeri güvenlik tabanlı örgütlenmeleri içerir. İkincisi ise terörizm ile mücadeledir ki bu da güvenlik bağlamında olmayan mücadeleye vurgu yapar. Yani, sosyoekonomik tabanda yapılması gerekenleri kapsayıp, örgütün pro-

* İzmir Ekonomi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği Bölümü.

paganda malzemesi olarak kullanabileceği demokratik veya benzeri açıkların kapatılıp, terör örgütünün zihinsel ve amaçsal olarak boşluğa düşürülmesini öngören kısımdır. Bu bahsi geçen terörle mücadelede, iki kollu mücadeleden herhangi biri uygulanırken diğeri önemsenmez ise veya her ikisi de uygulanırken hassas denge korunamaz ise ortaya yine çözümsüzlük çıkabilir veya terör daha da şiddetlenen bir yapıya bürünebilir.

En başta Türkiye’de PKK terörü ile başlayan kitap, Japonya’da Aum Shinrikyo, Sri Lanka’da Tamil Kaplanları, İngiltere’de IRA, İspanya’da ETA, Kolombiya’da FARC, Peru’da Aydınlik Yol gibi örneklerle içeriğini zenginleştirilmektedir. Ayrıca, Fransa’nın terörle mücadele politikasının Avrupa açısından önemi ve ABD’nin yürüttüğü küresel terörle mücadelenin dinamiklerini, anlam ve önemini de ele almaktadır.

Kitapta, Türkiye’nin terörle mücadelesi üç aşamaya bölünmüştür. Çalışma, Türkiye’nin terörle mücadele konusunda zaman geçtikçe deneyim kazandığını ve başlarda güvenlik odaklı yaklaşılan sorunun giderek sosyoekonomik boyutlarının da ele alındığı yönünde analizleri barındırırken, Türkiye adına terörle mücadelede iyi bir yol izlendiğini vurguluyor. Türkiye’nin terörle mücadele konusunda deneyim kazanması açısından, Hizbullah terör örgütüne yapılan başarılı darbe iyi bir örnek olarak nitelendirilmiştir.

Terörle mücadelede Japonya örneğinde karşımıza Japon Kızıl Ordusu ve Aum Shinrikyo çıkmaktadır. Özellikle Aum Shinrikyo ideolojik olarak sınır tanımazlığın ötesinde öyle bir inanca sahiptir ki öldürdüklerine iyilik yaptıklarını düşünmektedirler ve bu da onların uzlaşmayı kesinlikle reddeden yapılarını ortaya koymaktadır. Bunlara karşın Japonya’nın mücadelesinde kullandığı yumuşak ve aşırı taviz verici tavrı uluslararası arenada eleştirilmekle beraber, Japonya 11 Eylül sonrasında da göstermelik adımların ötesine geçmemiştir. En önemlisi, Japonya’da suların durulmuş olması aslında Japon politikasının çok da başarısız olmadığını göstermiş olabilir. Ancak bu Japonya’nın yumuşak tavrı her örneğe uygulanabilir demek değildir. Yani, bu politikayı incelerken Japonya’nın kendi içindeki dinamiklerine dikkat edilmesi gerekir.

Sri Lanka için en büyük sorun ve dünyadaki en kanlı terör örgütlerinden biri olan Tamil Anayurdu Özgürlük Kaplanları (LTTE), neden olduğu yaklaşık 75.000 can kaybıyla ülke için baş belası durumundadır. Kitap, bu sorunun esasını ancak ülkenin tarihi geçmişine bakarak anlayabileceğimizi gösteriyor. Sri Lanka’nın terörle mücadelesi konusunda ise genel anlamda bir başarısızlık söz konusudur ve bunun nedeni, hem LTTE’nin hem de hükümetlerin uzlaşmaz tavrıdır.

Özellikle uluslararası terörün yakıt ikmal noktası haline dönüşebilecek bir potansiyeli olan Fransa, 11 Eylül'den sonra ve özellikle 2006 yılından itibaren geliştirdiği önemli strateji ve mücadelesi ile terörle mücadele hususunda üzerinde durulması gereken bir ülke konumuna gelmiştir. Çıkardığı beyaz kitaplar, yeni yöntemler ve Sarkozy'nin terörle mücadele konusuna özel ilgisiyle beraber Fransa'nın terörle mücadeledeki gelişimi ve izlediği yol haritası kayda değer. Ayrıca, Fransa'nın Avrupa Birliği'nde en önemli aktörlerin başında gelmesi de, Avrupa Birliği'nin terörle mücadele yaklaşımını anlamak açısından, Fransa'nın terörle mücadele perspektifinin incelenmesini gerekli kılmaktadır.

İngiltere'ye baktığımızda en derin köklü terör sorunu olan ülkelerden birini görmemiz mümkündür. Burada karşımıza çıkan çok fazla sayıda terör örgütü olmasıyla beraber en önemli terör sorunu, İrlanda Cumhuriyet Ordusu (*Irish Republican Army-IRA*) ile yaşanandır. Bu sorun, içerisinde Protestan–Katolik çatışması ve Kuzey İrlanda sorunu gibi hem etnik hem de mezhepsel problemleri barındırmaktadır. İngiltere'nin terörle mücadelesine göz attığımızda tecrübe kazanan ve duygusal tepkilerden yavaşça uzaklaşıp, mantıksal çerçevede hareket eden bir ülke ile beraber sabrın erdemini görebiliriz. Ayrıca, uyguladığı CONTEST (*Prevent-Önleme, Pursue-İzleme, Protect-Koruma ve Prepare-Hazırlıklı Olma*) stratejisi, terörle mücadelesinde çok önemli bir adımı teşkil etmektedir.

Euzkadi Ta Askatasuna (ETA) terör örgütünü incelendiğinde İspanya'nın yaşadığı Bask sorunu görülür. Kitapta, sözü edilen terör sorunu için öncelikle İspanya'nın yakın siyasi tarihi ele alınmıştır ve bu doğrultuda soruna değinilmiştir. Çünkü ETA terörünün kökleri, özellikle İspanya'nın totaliter zamanlarında ve General Franco önderliğinde yatmaktadır. Daha sonra İspanya'nın Avrupa Birliği'ne entegrasyonu süreciyle beraber ETA problemi incelenmiştir. Terörle mücadeleyi tamamen güvenlik sorunu olarak görüp, GAL gibi bir yapılanma yoluna gidilmesi tamamıyla bir hüsrana olmuştur. Ancak, zaman içerisinde İspanya'nın, örgütün propaganda malzemelerini güvenlik dışı yöntemlerle azalttığı ve duygusallıktan uzaklaştığı görülmüştür. Kitabın bu kısım ile ilgili son cümlesinde şöyle ifade edilmektedir: “Bataklık kurutmak için öncelikle bataklığa su getiren kaynakların kesilmesi ve sonrasında bataklıkla mücadele edilmesi örneği İspanya'nın terörle mücadele yöntemini özetlemektedir.” (s. 343)

Kitapta, Amerika'nın terörle mücadelesini sadece 11 Eylül öncesi ve sonrası olarak ikiye ayırmanın doğru ve yeterli tespitler vermeyeceği belirtiliyor. Amerika'nın yeni terörle mücadele konsepti bölümünde değinilen önemli nok-

talardan biri Bush ve Obama yönetimlerinin konsept farklılıklarıdır. Bush'un saldırı odaklı stratejileri ve ABD'nin terörle mücadelesinin aslında Müslümanlara karşı olduğu yönündeki algıyı oluşturan söylemler Obama ile değişmiştir ve ılımlı bir hal almıştır. Irak ve özellikle Guantanamo Hapishanesi'nde yapılan insan hakları ihlallerinin gündeme getirilmesi ve İslam Alemi ile ilişkilerin normalleşmesi gibi bazı yumuşama sinyalleri alınmıştır.

Kolombiya için uyuşturucu ve terör önlenemeyen bir karın ağrısı olmuştur. Ülkede uyuşturucu kartelleri cirit atarken, bir yandan da Kolombiya Devrimci Ordusu (FARC) terör örgütü ülkeye acılı ve sancılı dönemler yaşatmıştır. Kolombiya'nın terörle mücadele örneğinde dikkat edilmesi gereken husus, uluslararası işbirliğinin yapılamayıp, Kolombiya'nın yeni düşmanlar elde etmesidir. Ülkenin terör sorununu çok uzun yıllar boyunca bir güvenlik sorunu olarak görmesi ve bu bağlamda terörle mücadelede izlediği yanlış taktikler, problemin daha da dallanıp budaklanmasına neden olmuştur.

Kitapta, Peru örneğinde özellikle Aydınlık Yol (*Sendero Luminoso*) terör örgütü incelenmiştir. Aydınlık Yol, Peru'ya ciddi zararlar vermiştir ancak yoğun çabalar ve uzun bir süreç içerisinde edinilen deneyim ile Peru, Aydınlık Yol terör örgütünü etkisizleştirmeyi başarmıştır. Diğer örneklerin çoğunda olduğu gibi, başlarda Peru da sorunu güvenlik temelli ele almıştır ve örgütün daha da eleman kazanmasına katkıda bulunmuştur. Ancak, süreç içerisinde özel polis istihbarat teşkilatının kurulmasıyla birlikte örgüte büyük darbe vurulmuş ve çıkarılan yasalar ile de bu desteklenmiştir. Ayrıca, örgütün tek lideri ve mutlak hakimi konumundaki Guzman'ın yakalanması da örgütün dağılmasında en önemli faktörlerden biridir. Ancak, Peru'nun altyapı ve sosyoekonomik bakımdan kendisini tamamlayabildiğini söylemekte yanlış olacaktır ve bu da Peru hakkında hareketlilik potansiyelini teşvik etmekle birlikte, terörün yeniden canlanmasına zemin hazırlayabilecek unsurlardandır.

Kitap, terörle mücadelede dünyadan örnekleri görmek açısından çok faydalı ve eşi zor bulunabilecek kitaplardan bir tanesidir. Bunun nedeni, terörle mücadelede bu ülkelerin izlediği politikaların tek tek ve ince ayrıntılarıyla analizinin yapılmış olmasıdır. Yani, kitap sadece bilgi yoğunluğu ile okuyucuyu boğmaktan ziyade kritik analizleri içerisinde barındırarak bazı dersler çıkarılmasına öncül niteliktedir. Eleştiriye tabi tutulabilecek noktalardan bir tanesi, Soğuk Savaş dönemini müteakip hegemonyasında bazı aksaklıklar yaşasa da halen dünya üzerinde, uyguladığı politikalar bağlamında terörle mücadele eden her ülkenin az veya çok göz önünde bulundurulması gereken Amerika'nın terörle mücadelesine fazla ağırlık verilmemesi.

Kitaptan çıkarılabilecek asıl sonuç ve her bölümde vurgulanan nokta, terör problemini sadece güvenlik odaklı çözümlerle ve güvenlik tabanlı bakış açısıyla yorumlayıp, sorunun sadece bu yönüyle üzerine giden ülkelerin başarısızlıklarının yanında bir de örgütü güçlendirdikleridir. Bu yüzden terörle mücadelenin iki boyutunun da – hem terörle mücadele hem de terörizmle mücadele – doğru bir denklemde ele alınarak yürütülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, güvenlik bazında mücadelenin sosyoekonomik alanda desteklenmemesi durumunda başarısızlığın kaçınılmaz olduğunu dünyanın dört bir yanından, adını en fazla duyurmuş olan terör örgütleri ve ilgili ülkelerin bunlarla mücadelelerinden okuyabiliyoruz.

Ayrıca, çıkarılması gereken bir diğer sonuç, ülkelerin izledikleri terörle mücadele politikaları başarılı da olsa başarısız da olsa, yine o ülkenin dinamikleri göz önüne alınarak incelenmesi gerektiği. Bununla ilgili olarak kitabın son bölümünde ifadelerde bulunulmuştur: “Bask modeli ya da Kuzey İrlanda modeli yerine İspanya’nın terörle mücadele modeli ya da İngiltere’nin terörle mücadele modeli ifadesi daha yerindedir. Zira İspanya’nın terörle mücadele modeli, İspanya’nın terör sorununu ve çözüm önerilerini tüm yönleriyle içermektedir.” (s. 455) Yani Bask modeli denilip, bir hap gibi yutulmadan önce incelenmesi ve göz önünde bulundurulması gereken şey, o modeli uygulayan ülkenin hem kendi iç dinamikleri hem de o terör örgütünün kendi dinamikleridir.